

ՄԱՀԱՑԵԼ Ե ԴՈՒԴՈՒԿԱՆԱՐ ԶԻՎԱՆ ԳԱՍՊԱՐՅԱՆԸ

Ստորև ձեռք էնք ներկայացնում Զիվան Գասպարյանի 90-ամյա հոբելյանի կապակցությամբ Ալեքսեյ Մոնեֆանովի պատրաստած կրտսերը:

Աշխարհահռչակ երաժիշտ Զիվան Գասպարյանը երազում է այն օրվա մասին, երբ հայերը կղաղարեն լքել իրենց տները, իսկ նրանք, ովքեր հեռացել են, կվերադառնան հայրենիք:

Երբ նայում եմ մեծանուն դուդուկահար Զիվան Գասպարյանին, չեմ կարողանում հավատալ, որ հոկտեմբերի 12-ին 90 տարեկան է դարձել: Թվում է՝ սխալվում եմ. այդ ձիգ, ալեհեր տղամարդուն 70 տարեկանից բարձր չես տա: Բայց, երբ նա ինքն է ասում, որ արդեն 90 տարեկան է, վերցնում եմ ամառաֆոնս, թաքուն մտնում համացանց և ստուգում. ճիշտ է ասում էլի, 90: Բայց հայտնի երաժիշտը, անկասկած, իր տարիքից երիտասարդ է երևում:

ՈՆՏԱՆԻՔՈՒՄ ԵՐՄՈՒՇՆԵՐ ՉԵՆ ԵՂԵԼ, ԲԱՅՅ ԱՎՅՐԸ ԼԱՎ Ե ԵՐՈՒՄ

«Ինչու եմ սկսել դուդուկ նվագել, նույնիսկ չգիտեմ: Իմ ընտանիքում երաժիշտներ չեն եղել: Հայրս երգել է հին երգերը: Նա շատ լավ ձայն է ունեցել: Բայց այդքանը: Իսկ երբ ես առաջին անգամ լսեցի դուդուկի ձայնը, ինձ շատ դուր եկավ գործիքի հնչողությունն ու գեղեցիկ հնչերանգը: Եվ սկսեցի սովորել նվագել: Դուդուկը մարդու հոգին է, նրա պատմությունը, նրա աղոթքը», — ասում է Զիվան Գասպարյանը՝ հրավիրելով նստել: Զիվան Գասպարյանը պատմում է, որ մնվել է Մոլդովա գյուղում, բայց կյանքի մեծ մասն անցկացրել է Երևանում: Չնայած դրան՝ Գասպարյանի ընտանիքը տուն ունի Մոլդովայում, և նա ամեն ամառ վերադարձել է իր արմատներին. ձգել է մանկական հիշողություններն ու թարմ օդը:

«Իմ բոլոր դուդուկները պատրաստված են ծիրանենու փայտից, ուրիշ փայտից չի ստացվում, չի հնչում, — երաժիշտը բացում է սեղանին դրված պատյանը, հանում էրեք գործիքներից մեկը և ցույց տալիս այն: — Այլ քանի անգամ փորձել եմ պատրաստել այլ ծառից, տարբեր երկրներից փայտ եմ բերել, բայց չի ստացվել»:

Երաժիշտն ասում է, որ դուդուկը 80 տոկոսով ստեղծվում է ձեռքերով և միայն 20 տոկոսով՝ խառատի հաստոցի օգնությամբ:

«Ինձ ինքից կախված, թե ինչ գույն կունենա գործիքը, ինչպես կհնչի յուրաքանչյուր նոտան: Դա շատ կարևոր պահ է: Ես տանը 100 գործիք ունեմ, կարող եմ փակ ասքերով վերցնել դրանցից յուրաքանչյուրը և ձանաչել», — պատմում է Գասպարյանը՝ բացատրելով, որ յուրաքանչյուր դուդուկն անհատական է, նման չէ մյուսներին ոչ ձևով, ոչ հնչողությամբ:

ՍԱ ՄՈՂՈՔ Ե, ՈՉ ԹԵ ՆԱՎԱԸ

Իր երկար կյանքի ընթացքում Զիվան Գասպարյանը հասցրել է ելույթ ունենալ ամենատարբեր մարդկանց առաջ: Նրա կյանքում շրջան է եղել, երբ նրան լսել է անգամ Իոսիֆ Ստալինը: Դա եղել է Մեծ թատրոնում 1940-ականների վերջին, երբ Գասպարյանին հրավիրել են ելույթ ունենալ միութենական հանրապետությունների վարպետների ստուգատեսի ժամանակ, երբ նա արդեն ընդունվել էր երգի ու պարի ազգային համույթ: Պատմում են, որ երբ հնչել է դուդուկը, Ստալինը նույնիսկ դադարել է ծխել ծխամորձը, ուշադիր լսել է երաժշտին, իսկ համերգից հետո Զիվանի մոտ զինվորական կեցվածքով մարդիկ են եկել:

Գասպարյանը վախեցել է, մտածել է, որ երևի չի սպասել առաջնորդի ծափահարություններին, դրա համար են եկել: Բայց պարզվել է, որ Ստալինին շատ է դուր եկել Գասպարյանի ելույթը, և նա որոշել է երաժշտին պարզևստերել «Պոբեդա» ժամացույցով: Զիվանն ուրախությամբ ընդունել է նվերը, բայց բառացիորեն հաջորդ օրը վաճառել է այն. քաղցած ժամանակներ են եղել: Երաժիշտը մինչև հիմա ափսոսում է դրա համար:

Այդ պատմությունից տարբ տարի չանցած՝ Զիվան Գասպարյանը համեր-

գյանքի 93-րդ տարում մահացել է նշանավոր դուդուկահար և կոմպոզիտոր ՀԽՍՀ ժողովրդական արտիստ, Հայաստանի և Կանադայի երաժշտական ակադեմիաների անդամ Զիվան Գասպարյանը: Տեղեկությունը ֆեյսբուքի իր էջում հայտնել է նրա թոռը՝ Զիվան Գասպարյան կրտսերը:

«Շատ մեծ ցավով եմ գրում իմ մեծ կորստի մասին: Աստված հոգիդ լուսավոր երկնքում պահի», — տաղանդավոր պապիկի լուսանկարին կից գրել է նա:

Նշենք, որ վերջին շրջանում Զիվան Գասպարյանը գտնվում էր ԱՄՆ-ում:

Զիվան Գասպարյանը ծնվել է Կոտայքի մարզի Մոլայ գյուղում 1928 թվականին: Նա դժվար մանկություն է ունեցել, քանի որ մայրը շուտ է մահացել, իսկ հայրը պատերազմ է մեկնել: Այդ պատճառով էլ մեծացել է որբանոցում:

Դուդուկ սկսել է նվագել վեց տարեկանից առանց դասընթացների հաճախելու: 1947 թվականին մեկնում է Մոսկվա ազգային սիմֆոնիկ համույթի հետ, որտեղ համերգից հետո Մոսկվայից ստանում է Պոբեդա ժամացույց:

գային շրջագայություններ է ունեցել նյու-իայն ԽՍՀՄ-ում, այլ նաև արտասահմանում: Այդ համերգների ժամանակ դափնի ձևերում անպայման հավաքվել են հայկական սփյուռքի ներկայացուցիչները: Մի անգամ նա այդպես ծանոթացել է ամերիկահայ գրող Վիլյամ Մարոյանի հետ:

«Վիլյամ Մարոյանը լսեց, թե ինչպես եմ դուդուկ նվագում, ելույթից հետո մոտեցավ ինձ և ասաց. «Զիվան ջան, սա նվագ չէ, այլ աղոթք»: Եվ գրողի այդ արտահայտությունը գրված է իմ ձայնապնակի վրա, որը թողարկվել է Մոսկվայում 1982 թ-ին», — հիշում է երաժիշտը:

Նա ավելացնում է, որ այդ ժամանակ նման հայտնի մարդկանց հետ հանդիպումները ֆանտաստիկ են թվացել, իսկ նրանցից ստացած գովասանքը ոսկու գին է ունեցել: Այդ այսօր է, որ 75 տարվա մասնագիտական գործունեությունից հետո Զիվան Գասպարյանը շրջել է ամբողջ աշխարհում, ավելի քան 20 հազար համերգ տվել, ստացել ավելի քան 30 պարգև, երաժշտություն գրել մոտ 40 ֆիլմերի համար: Եվ վաղուց ընկերներ են դարձել այնպիսի աշխարհահռչակ երաժիշտներ ու կոմպոզիտորներ, ինչպիսիք են Միխիլ Մայրիկը, Բրայան Մեյերը, Պիտեր Գաբրիելը, Լայոնել Ռիչին, Ջուլյեթոն, շատ ուրիշներ, որոնց հետ նա համատեղ աշխատել է:

«Ինձ այդպես Հոլիվուդ են հրավիրել, ես դրա համար հատուկ ոչ մի բան չեմ արել, ուղղակի նվագել եմ: Բայց պարզվեց, որ այնտեղ իմ անունը ինձանից լավ գիտեն: Երբ զանգեցին, այդպես էլ ասացին. «Զիվան քեռի, մենք քո մասին շատ բան գիտենք: Նույնիսկ գիտենք, որ դու համերգից առաջ մի քիչ խմում ես տրամադրության համար և միայն դրանից հետո ես բեմ դուրս գալիս», — ծիծաղում է աշխարհահռչակ երաժիշտը:

ՃԱՊՈՆԻՅՈՒՄ ՉԵՆ ԾԱՓԱՆԱՐԵԼ, ԲԱՅՅ ԻԳՈՒՐ Ե ՆԵՂՆԵԼ

Զիվան Գասպարյանը չի դադարում աշխատել, համերգների և հյուրախաղերի ցուցակը մեկ տարվա կտրվածքով արդեն գրանցված է: Նա դուդուկ նվագելն աշխատանք չի համարում: «Դա սրտանց է արվում և հոգու համար», — ասում է Գասպարյանը և հիշում ամենավաղ դրվագը, որ իր հետ պատահել է հյուրախաղերի ժամանակ:

«Ես ճապոնիայում երկու համերգ եմ ունեցել: Առաջին համերգը, որն անցկացվեց փակ դահլիճում, երկու մասից էր. սկզբում ելույթ ունեցավ Բրայան Բոնոն, նա նվագեց, նրան բարձր ծափահարեցին, հետո ես բեմ դուրս եկա, նվագեցի, ու ... լուրջությամբ: Մտածեցի՝ լավ, նոր եմ սկսել, բայց կես ժամ անցավ, ու էլի ոչ մի արձագանք, ոչ որ ուշադրություն չի դարձնում: Մա ինչ բան է: Ես այդքան վա տ եմ նվագում: Գործիքի հետ մի բան այնպես չէ: Հիտուն թույլ է նվագում եմ, ոչ մի շարժում:

Սվարտեցի: Լռություն է: Վեր կացա, գնացի, նորից ոչ մի բան: Ոչ մի ծափահարություն: Բայց հանկարծ կուլիսներից լսեցի, որ ծափահարում են: Իսկ ես նույնիսկ չէի ուզում դուրս գալ՝ նեղացել էի: Մեծ դժվարությամբ ստիպեցի ինձ վերադառնալ բեմ, պարզվեց, որ ճապոնացիները երաժշտություն լսելիս չեն ծափահարում, որպեսզի չխանգարեն: Եվ երբ դուրս եկա, սկսվեց, տասը թույլ չէին ցանկանում բաց թողնել», — մինչև հիմա զարմանում է Գասպարյանը:

Գասպարյանի երկրորդ համերգը (արդեն մենահամերգը) տեղի է ունեցել բաց երկնքի տակ, միայն բեմն է ծածկ ունեցել: Երաժիշտը պատրաստվել է ելույթին, և հանկարծ հորդառատ անձրև է սկսվել:

«Ինձ թվաց, որ համերգ չի լինի: Ես արդեն հաշտվել էի այդ մտքի հետ: Եվ հանկարծ սկսվեցին տասնհինգ թույլ առաջ մոտենում է տեղերը և հարցնում. «Իսկ դուք չեք պատրաստվում համերգին: 15 թույլ է մնացել»: Ես ասում եմ. «Իսկ համերգը լինելու է: Այս անձրևին ինչ համերգ»: Տեղերը պատասխանեց, որ բոլոր տոմսերը վաճառված են: Դե լավ: Ես հագնվում եմ, բեմ դուրս գալիս և ինչ եմ տեսնում. հորդառատ անձրև և սպիտակ հովանոցների ծով, դրանց տակ սպիտակ անձրևանոցներով մարդիկ են: Երկու հազար մարդ 90 թույլ լսում էին ինձ: Ես ապշած էի», — հիշում է երաժիշտը:

ՇԱՍ ԵՍ ՍԻՐՈՒՄ ԻՍ ԱՅՄԱՍՆԵԸ

Ամենահայտնի հայերից մեկը, չնայած 1980-ականների դժվարություններին, չի ցանկացել լքել Հայաստանը, բայց նրա կյանքում մի շրջան է եղել, երբ հասկացել է, որ ընտանիքին կերակրելը չափազանց դժվար է: Այդ ժամանակ հավաքել է բոլորին և տարել ԱՄՆ: Հենց այնտեղ է

երաժիշտը սկսել դուդուկի դասեր տալ իր գլխավոր աշակերտին՝ թոռանը՝ Զիվան Գասպարյանին, որով շատ է հպարտանում և հիմա հաճախ է ելույթ ունենում նրա հետ:

«Ես շատ գոհ եմ, որ թոռս դուդուկ է նվագում. շատ լավ է նվագում: Ես սկզբում չէի ուզում, որ նա նվագի, մտածում էի՝ բժիշկ կամ ինժեներ կդառնա: Իսկ երբ Զիվանը լսեց իմ երաժշտությունը «Գլադիատոր» ֆիլմի համար, այնպես սիրեց այն, որ արդեն անհնար էր համոզել նրան: Եվ մենք սկսեցինք պարապել: Արդեն 20 տարի նվագում է: Մասնակցել է բազմաթիվ համերգների, դարձել դափնեկիր», — հպարտությամբ ասում է Գասպարյան ավագը:

Բայց Զիվան Գասպարյան կրտսերը նրա միակ աշակերտը չէ: Զիվան քեռին չի կարողացել հայրենիքից հեռու ապրել և վերադարձել է Երևան, դարձել Երևանի Գոմիտասի անվան պետական կոնսերվատորիայի պրոֆեսոր: Այնտեղ դուդուկի դասարան ունի:

«Երևանն իմ տունն է, Հայաստանն իմ երկիրն է, ինչպես և կարող եմ լքել երկիրս: Այո, ժամանակ է եղել, երբ հեռացել եմ:

Շատ ծանր ժամանակ էր, մեզ մոտ ապրելն անհնար էր. լույս չկար, հեռուստացույցն ու ռադիոն չէին աշխատում, մեքենաները կանգնած էին, որովհետև բեռնի չկար, մարդիկ ամեն տեղ ոտքով էին գնում, նույնիսկ ուտելիք չկար, վերաբերվելով էին քնում: Մարդ ինչպես և կարող է ապրել նման պայմաններում: Հիմա, փառք Աստուծուն, ամեն ինչ կարգավորվում է, ես շատ ուրախ եմ դրա համար: Կարծում եմ՝ ավելի լավ է լինելու:

Ես ուզում եմ Երևանը գեղեցիկ տեսնել, ինչպիսին եղել է անցյալում, որտեղ մարդիկ սիրել են միմյանց, հարգել: Ուզում եմ, որ ամեն ինչ ժպիտի մեջ լինի, մարդիկ արժանավայել կյանքով ապրեն, չլինեն աղքատներ, որպեսզի հայերն այլևս չլքեն իրենց տները, չհեռանան երկրից, իսկ նրանք, ովքեր հեռացել են, վերադառնան: Քանի որ հայրենի հողը կատակ բան չէ, դա մոր նման է: Ես շատ եմ սիրում իմ Հայաստանը», — ասում է Գասպարյանը: